

Zobrazovanie nenávistných ideológií v médiách: Mediálny monitoring za rok 2022

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva pravidelne mapuje a vyhodnocuje, ako sa vo verejnom diskurze hovorí o ľudskoprávných témach. Vo svojej najnovšej správe zverejnilo výsledky monitoringu médií so zameraním na zobrazovanie nenávistných ideológií. Jej cieľom bolo predovšetkým poskytnúť deskriptívnu analýzu spôsobu, akým sa v mediálnom diskurze vytvára obraz o nenávistných ideológiách.

Cieľom monitoringu médií bolo identifikovať:

- ktoré médiá najčastejšie informovali o problematike nenávistných ideológií;
- v akom kontexte sa v médiách hovorilo o problematike nenávistných ideológií a či ho médiá v dostatočnej miere vysvetľovali;
- ako sa zmenilo informovanie o formách a prejavoch nenávistných ideológií po začatí ruskej vojenskej invázie na Ukrajinu.

Analýza sledovala 1 563 mediálnych príspevkov zo 46 najsledovanejších médií v období január až jún 2021, ktoré obsahovali kľúčové slovo „diskriminácia“.

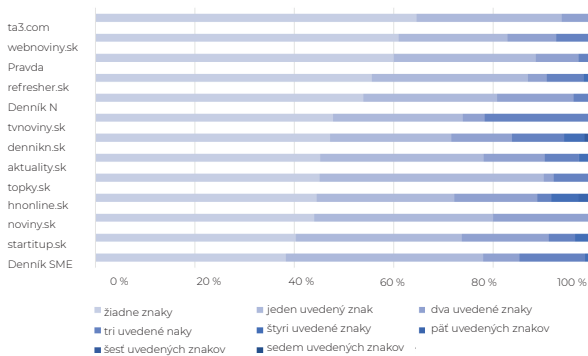
Závery a zistenia

Zaznamenali sme **nízkú mieru kontextualizácie problematiky nenávistných ideológií**. Za dôležité z hľadiska zvyšovania povedomia verejnosti pritom považujeme nielen vysvetľovanie definičných znakov nenávistných ideológií, ale aj to, proti ktorým princípom demokratického zriadenia sú v protiklade. Sledované médiá však používajú označenie *extrémistický* prevažne bez vysvetlenia dôvodov, prečo je daný subjekt extrémistický alebo prečo je nebezpečný pre demokratický systém. Vo viac ako polovici príspevkov o nenávistných ideológiách nie je špecifikovaná forma a v takmer tretine nie je pomenovaný ani konkrétny aktér, teda nositeľ nenávistnej ideológie. **Nie je síce realistické, aby takéto kontextualizovanie bolo v spravodajstve stopercentne prítomné, je však nevyhnutné brať do úvahy nielen informatívnu, ale aj vzdelávaciu úlohu médií.**

Východiskom bola **Koncepcia boja proti radikalizácii a extrémizmu do roku 2024**, podľa ktorej: „extrémizmus označuje prejavy a konania vychádzajúce z postojov ideológie krajne vyhrodenej k princípom demokratického právneho štátu, ktoré priamo alebo v určitom časovom horizonte, úmyselným verbálnym alebo fyzickým konaním pôsobia deštruktívne na existujúci demokratický systém a jeho základné atribúty, s cieľom presadiť vlastné ideologické ciele. Medzi charakteristické črty extrémizmu patrí jeho útok na systém základných práv a slobôd garantovaných ústavou a medzinárodnými ľudsko-právnymi dokumentmi, ako aj jeho snaha obmedziť, potlačiť, resp. znemožniť výkon základných práv a slobôd pre určité skupiny obyvateľstva definované ich skutočnou alebo domnelou príslušnosťou k niektorej rase, národu, národnosti, etnickej skupine alebo pre ich skutočný alebo domnelý pôvod, farbu pleti, pohlavie, sexuálnu orientáciu, politické presvedčenie alebo náboženské vyznanie. Extrémizmus sa delí na pravicový, ľavicový, náboženský a extrémizmus zameraný na jednu otázku (napríklad ekologický, separatizmus a pod.).“

Najčastejšie sa nenávistné ideológie spomínali v súvislosti s definičným znakom xenofóbie, prípadne boli identifikované cez extrémistickú symboliku, ktorá však bola málokedy bližšie špecifikovaná. Pomerne často sa nenávistné ideológie dávali do protikladu k bezpečnosti, inými slovami rôznym formám ohrozovania vnútornej suverenity štátu, a to na úkor iných princípov demokracie, napr. ľudských práv a ochrany menšín. **To poukazuje nielen na prevahu bezpečnostného vnímania problematiky nenávistných ideológií, ale zároveň aj na to, že ostatné demokratické princípy sú akcentované v súvislosti s nebezpečenstvom nenávistných ideológií len v minimálnej miere.**

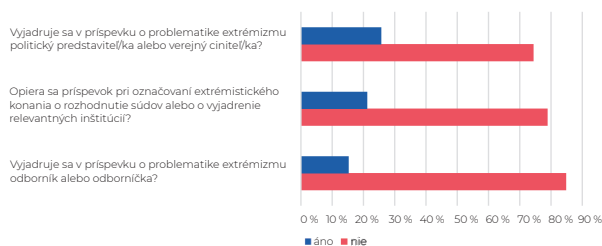
Pozorovali sme tiež, že pri politických stranách sa oveľa menej často vysvetľujú dôvody ich označovania za extrémistické než v individuálnych prípadoch jednotlivcov. To pravdepodobne súvisí s očakávaním porozumenia tomuto označeniu pri konkrétnych politických stranách, ktoré verejnosť dlhodobo pozná. Zároveň to však znamená, že v prípade politickej scény sa koncept **extrémizmus** vysvetľuje v menšej miere než v iných oblastiach spoločenského diania.

Graf 1 Porovnanie médií podľa podielu definičných znakov nenávistných ideológií v príspevkoch

Vzhľadom na dynamický vývoj na politickej scéne je preto potrebné dlhodobo dbať na to, aby dochádzalo k čo najmenším posunom v interpretácii používaných pojmov vo verejnom diskurze, k čomu patrí aj transparentné a jasné používanie pojmov.

Vyjadrenia o nenávistných ideológiách

Graf 2 Porovnanie frekvencií vyjadrení o nenávistných ideológiách medzi politikmi, relevantnými inštitúciami a odbornou verejnosťou

Dôležitým pozorovaním je aj je **nízka miera citovania odborníkov a odborníčok** pri problematike nenávistných ideológií, a to najmä v porovnaní s vyjadreniami politických predstaviteľov a predstaviteľiek. Tí sa najčastejšie vyjadrovali o formálnych skupinách, teda politických stranách a hnutiach, čo naznačuje politizáciu témy na úkor odborného názoru. Zaznamenali sme aj nízku mieru odvolávania sa na legislatívny, koncepčný, či strategický rámec sledovanej problematiky.

Po začiatku ruskej vojenskej invázie na Ukrajinu sme zaznamenali nárast počtu príspevkov, ktoré za extrémistické označovali konkrétne spoločnosti (v súvislosti s rozhodnutím ruských inštitúcií o extrémistickej povahe spoločnosti Meta), ale napríklad aj symboly (informovanie o ruskom vojenskom symbole Z), pričom do úzadia ustúpili incidenty jednotlivcov. Do popredia sa oproti stavu pred inváziou, kedy sa častejšie pertraktovala xenofóbia, dostala interpretácia nenávistných ideológií cez nacionalizmus. Pojem extrémizmus je však stále nedostatočne objasňovaný a artikulovaný.

Zdôrazňovanie nebezpečenstva nenávistných ideológií je dôležité najmä v politickom kontexte, teda pri konkrétnych politických stranách. Ich intenzívne označovanie za extrémistické nemusí byť postačujúce, ak nez dôrazňuje problematické body v programe, agende alebo rétorike danej strany. Médiá paušalizujúce označenie extrémizmus totiž v konečnom dôsledku môžu prispievať nielen k vyprázdňovaniu pojmov, ale aj k zníženiu porozumenia tomu, čo robí nenávistné hnutia nebezpečnými pre demokratické zriadenie.

Publikácia *Zobrazovanie nenávistných ideológií v médiách – Mediálny monitoring za rok 2022* je dostupná na stiahnutie a prečítanie na webovej stránke Strediska: <https://bit.ly/3M7XCFZ>